

УДК 334.1

О. В. Черевко,

д. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту та економічної безпеки

В. І. Дмитренко,

здобувач кафедри менеджменту та економічної безпеки,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

O. Cherevko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of Management and economic security Department

V. Dmitrenko,

Seeker of Management and economic security Department, Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

FEATURES OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF CONSTRUCTION COMPANIES

Систематизовано сучасні підходи до трактування поняття "система економічної безпеки підприємств". Запропоновано авторське визначення "система економічної безпеки будівельних підприємств". Встановлено основні елементи системи економічної безпеки будівельних підприємств, якими стали: об'єкт, суб'єкт, нормативно-правове забезпечення, функціональні складові, механізм функціонування та методики оцінки стану системи. Узагальнено основні етапи побудови системи економічної безпеки будівельного підприємства.

Systematized modern approaches to the interpretation of the concept of "system of economic security." The author definition of "economic security system construction companies." The basic elements of economic security construction companies, which are: object, subject, regulatory support, functional components, operation mechanism and methodology for assessing the state of the system. Overview main stages of building a system of economic security building company.

Ключові слова: система, економічна безпека, будівельне підприємство, елементи, етапи побудови системи.

Key words: system, economic security, building enterprise, the elements stages of building systems.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Визначення поняття системи є ключовим у процедури ідентифікації категорії системи економічної безпеки як будь-якого суб'єкта господарювання, так і системи економічної безпеки будівельного підприємства.

Загалом систему економічної безпеки на прикладному рівні можна охарактеризувати комплексом управлінських, страхових, правових, економічних, охоронних, режимних, судово-правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших втрат.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням застосування системного підходу до вивчення економічної безпеки різних суб'єктів господарської діяльності присвячені праці таких науковців, як: Грунин О.А., Грунин С.О., Мак-Мак В.П., Чернявський А.О., Ярочкін В.І., Коробчинський О. Л., Андрієнко В.М., Пойда-Носик Н.Н., Шемаєва Л.Г., Франчук В.М., Ляшенко О.М., Мігус І.П. та інші.

Значна частина науковців підходить до розуміння системи економічної безпеки з позиції позиціонування її як комплексу заходів, тобто є прихильниками комплексного підходу. Водночас не всі дослідники у своїх визначеннях конкретизують, які саме заходи мають на увазі та якою є кінцева мета успішної реалізації цих заходів, тобто яке завдання має вирішити ефективна система економічної безпеки сучасного підприємства.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є встановлення особливостей функціонування системи економічної безпеки будівельних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Діяльність підприємств у сфері будівництва характеризується підвищеною ризикованістю порівняно з іншими видами діяльності. Це пояснюється специфікою будівельного комплексу і потребує підвищеної уваги до підтримки його економічної безпеки [1].

Зважаючи на специфіку роботи підприємств будівельної галузі, під системою економічної безпеки будівельних підприємств пропонуємо розуміти сукупність елементів, взаємодія між якими, дозволяє здійснювати функціонування будівельного підприємства шляхом мінімізації впливу на нього загроз.

Основними елементами системи економічної безпеки будівельних підприємств, як будь-якої іншої системи, є наступні: об'єкт, суб'єкт, нормативно-правове забезпечення, функціональні складові, механізм функціонування та методики оцінки стану системи.

Основними об'єктами системи економічної безпеки будівельного підприємства вважаються: інформація, персонал, фінансова сфера, тощо. Об'єкти економічної безпеки взаємозумовлені і взаємопов'язані між собою та іншими об'єктами системи. Об'єктом системи економічної безпеки будівельного підприємства в цілому є його стабільний економічний стан на поточний період і в майбутньому.

Суб'єкти системи економічної безпеки будівельного підприємства класифіковані за двома групами — внутрішні (підконтрольні підприємству і обумовлені його специфікою) і зовнішні, основні з яких — державні структури і недержавна система безпеки, яка формується в Україні.

Попередження реалізації негативних впливів у будівельному комплексі існуючих та потенційних небезпек і загроз перебуває у компетенції різних суб'єктів забезпечення економічної безпеки: органів державної влади; спеціалізованих приватних і громадських структур; внутрішніх служб та підрозділів підприємства. Тим не менш, основне місце у системі забезпечення економічної безпеки будівельного підприємства має відводитися його службі економічної безпеки.

Однак при високому рівні тінювих відносин та криміналізації економіки, необхідною є взаємодія служб економічної безпеки підприємств та професійних компаній з надання послуг забезпечення економічної безпеки, а також силових структур. Численні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної індустрії залишаються невіршеними, що гальмує розвиток галузі, яка вимагає принципово нових підходів до перетворень в будівельному комплексі, а отже, і в організації систем економічної безпеки її учасників.

Основними функціональними складовими системи економічної безпеки підприємства деякі вчені називають: захист комерційної таємниці та конфіденційності інформації; комп'ютерну безпеку; внутрішню безпеку; безпеку будинків і споруд; фізичну безпеку; технічну безпеку; безпеку зв'язку; безпеку господарсько-договірної діяльності; безпеку перевезень вантажів та осіб; безпеку рекламних, культурних, масових заходів, ділових зустрічей та переговорів; протипожежну безпеку; екологічну безпеку; радіаційно-хімічну безпеку; конкурентну розвідку; інформаційно-аналітичну роботу; експертну перевірку механізму системи забезпечення [2].

Таблиця 1. Підходи до структурного складу системи економічної безпеки вітчизняних підприємств

Складові	Науковець та джерело	Особливості
1. Фінансова безпека 2. Інтелектуальна і кадрова безпека 3. Техніко-технологічна безпека 4. Політико-правова безпека 5. Інформаційна безпека 6. Екологічна безпека 7. Силова безпека	Барановський О.І., Мунтян В.І., Мосіюк М. В.	Автори розділяють інтелектуальну і кадрову безпеку у окремі підсистеми; виділяється політична безпека, що у сучасних умовах політичної кризи, досить актуально
1. Безпека матеріальних ресурсів 2. Фінансова безпека 3. Технологічна безпека 4. Безпека комерційної діяльності 5. Безпека системи управління	Зубок М. І., Рубцов В.С., Яременко С. М., Гусаров В.Г.	Не виокремлено підсистему інформаційної безпеки, також залишено поза увагою юридичну або правову складову
1. Фінансова безпека 2. Кадрова безпека 3. Виробничо-технологічна безпека 4. Силова безпека 5. Політико-правова безпека 6. Інформаційна безпека 7. Екологічна безпека	Васильєв О. В.	Відсутня підсистема технічної безпеки, проте, запропоновано виокремити виробничу безпеку, що перебуває у тісному зв'язку із технологічною, у окрему підсистему
1. Фінансова безпека 2. Силова безпека 3. Техніко-технологічна безпека 4. Правова безпека 5. Кадрова безпека 6. Логістично-виробнича безпека	Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М.	Не приділено уваги інформаційній безпеці підприємства та його екологічній безпеці; натомість має місце логістична складову у прив'язці до виробничої безпеки
1. Організаційно-управлінська безпека 2. Фінансова безпека 3. Матеріально-технічна безпека 4. Техніко-технологічна безпека 5. Безпека кадрів і персоналу 6. Інформаційно-правова безпека 7. Екологічна безпека 8. Силова безпека	Глушков В.Є., Редько Р.М.	Автори поєднують інформаційну і правову безпеку у єдину підсистему; вперше визначено організаційно-управлінську складову системи економічної безпеки підприємства; дещо незрозумілою є надмірна увага до технічної складової, що ввійшла до складу одразу двох підсистем системи економічної безпеки – матеріально-технічної та техніко-технологічної

Вважаємо, що запропоновані складові можна вважати швидше напрямками здійснення заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства, ніж структурними складовими її будови. У такому контексті, перспективи своїх подальших наукових досліджень деякі сучасні вчені вбачають у розробці підходів щодо оцінки тісноти зв'язку між основними структурними складовими економічної безпеки підприємства на основі попередньо відібраної множини кількісних та якісних індикаторів, а також вивчення впливу зміни щільності зв'язків на кінцевий результат.

Загалом, у наукових працях з системотворення в еко-сесенті виділено декілька ознак структуривання системи. Найрозповсюдженішими є функціональна та видова ознаки [3, с. 309].

Актуальні на сьогодні підходи до конкретизації підсистем чи функціональних складових системи економічної безпеки підприємства було встановлено Андрієнком В.М. на основі численних наукових праць знаних сучасних вчених та наведено в таблиці 1 [4].

Отже, переважна більшість авторів схиляється до необхідності виокремити у складі системи економічної безпеки фінансову, інформаційну, кадрову, силову, екологічну, техніко-технологічну, правову і політичну функціональні складові.

Система економічної безпеки кожного підприємства абсолютно індивідуальна. Її повнота й дієвість багато в чому залежать від наявної в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, що виділяє керівник підприємства, розуміння кожним зі співробітників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від знань і практичного досвіду начальника системи економічної безпеки, що безпосередньо займається формуванням,

побудовою і підтримкою самої системи. Лише незначна частка будівельних підприємств виділяє такий елемент своєї діяльності як система економічної безпеки, частіше за все цими питаннями займаються менеджери, аналітики, охорона підприємства. На вітчизняних будівельних підприємствах більшого розвитку отримала силова безпека, але спеціалісти-практики наголошують на тому, що силова безпека підприємства є лише окремою складовою його економічної безпеки.

Особливістю й, одночасно, складністю при формуванні системи економічної безпеки є той факт, що її дієвість практично повністю залежить від людського чинника. Навіть при наявності на будівельному підприємстві професійно підготовленого начальника служби економічної безпеки, сучасних технічних засобів, менеджмент підприємства не отримає бажаних результатів доти, поки у колективі кожний співробітник не усвідомить важливість і необхідність запровадження заходів економічної безпеки [5, с. 41].

Враховуючи існуючі напрацювання, нами були узагальнені основні етапи побудови системи економічної безпеки будівельних підприємств:

- 1) вивчення специфіки бізнесу підприємства, сегмента, який воно займає на ринку, штатного розпису, а також знайомство з персоналом;
- 2) аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства та вивчення інформації про кризові ситуації, їхні причини і шляхи врегулювання;
- 3) аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам;
- 4) моделювання нової системи економічної безпеки підприємства: розробка плану усунення виявлених під час аудиту недоліків; підготовка пропозицій щодо удосконалення системи економічної безпеки (у т.ч. створення служби безпеки на підприємстві, якщо такої не існувало, чи системи безпеки на її базі, визначення механізмів її забезпечення та розробка організаційної структури управління системою), розрахунок усіх видів необхідних ресурсів; планування щомісячних витрат на забезпечення економічної безпеки (бюджет);
- 5) затвердження моделі нової системи та бюджету на її утримання;
- 6) етап формування нової системи економічної безпеки;
- 7) оцінка ефективності сформованої системи, її удосконалення [6, с. 44].

Під час формування системи економічної безпеки сучасних будівельних підприємств, їх керівники часто забувають, що питання економічної безпеки входять в обов'язок не тільки працівників економічних служб, а й технічних відділів (головного механіка, енергетика, технолога та ін.). Економічні служби підприємства планують господарську діяльність, здійснюють постачання і реалізацію продукції, організують працю, фінансову роботу, облік і контроль господарської діяльності [5, с. 42]. А для будівельних підприємств неабияке значення має і організація власне процесу будівництва, під час якого виникають нетрадиційні для інших видів підприємницьких структур ризики і загрози, які необхідно відслідковувати і контролювати.

У будівельній галузі підприємство є основою, на якій ґрунтується безпека та стабільність галузі загалом. За сучасним трактуванням економічна безпека будівельного підприємства повинна базуватися на ефективності діяльності кожного будівельного підприємства [7, с. 190]. У сучасних умовах господарювання формуванню системи економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств необхідно приділити увагу як на теоретико-методологічному, так і на прикладному рівнях.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Систематизовано сучасні підходи до трактування поняття "система економічної безпеки підприємств" та запропоновано авторське визначення "система економічної безпеки будівельних підприємств".
2. Встановлено основні елементи системи економічної безпеки будівельних підприємств, якими стали: об'єкт, суб'єкт, нормативно-правове забезпечення, функціональні складові, механізм функціонування та методика оцінки стану системи.
3. Узагальнено основні етапи побудови системи економічної безпеки будівельного підприємства.

Література:

1. Бондар О.П. Державна підтримка фінансової безпеки підприємств сфери житлового будівництва / О.П. Бондар // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2012. — № 1. — С. 13—15.
2. Нікітіна А.В. Система управління економічною безпекою підприємств [Електронний ресурс] / А.В. Нікітіна. — Режим доступу: http://zbirbuk.bukuniver.edu.ua/ed_work/n_8/25.pdf
3. Пойда-Носик Н.Н. Теоретичні узагальнення сутності та структури економічної безпеки корпоративного підприємства / Н.Н. Пойда-Носик // Экономика Крыма. — 2013. — № 1 (42). — С. 305—310.
4. Андрієнко В.М. Безпека праці як складова системи економічної безпеки будівельних підприємств: монографія / В.М. Андрієнко. — Черкаси: Вид-во ТОВ "МАКЛАУТ", 2014. — 284 с.
5. Отенко І.П. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / укл. І.П. Отенко, Г.А. Іващенко, Д.К. Воронков. — Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. — 256 с.
6. Коробчинский А.Л. Методика формирования системы экономической безопасности предприятия / А.Л. Коробчинский // Актуальные проблемы экономики. — 2009. — № 4 (94). — С. 41—45.
7. Кушнірук А.О. Формування економічної ефективності будівельного підприємства як бази забезпечення його економічної безпеки / А.О. Кушнірук // Економічний простір. — 2012. — № 68. — С. 188—194.

References:

1. Bondar, O.P. (2012), "State support to financial security enterprises in the housing", *Naukovyj visnyk: Finansy, banky, investytsii*, vol. 1, pp. 13—15.
2. Nikitina, A.V. (2015), "The control system of economic security", available at: http://zbirbuk.bukuniver.edu.ua/ed_work/n_8/25.pdf (Accessed 12 June 2015).
3. Pojda-Nosyk, N.N. (2013), "Theoretical generalization of the nature and structure of the corporate enterprise economic security", *Ekonomyka Kryma*, vol. 1 (42), pp. 305—310.
4. Andriienko, V. M. (2014), *Bezpeka pratsi yak skladova systemy ekonomichnoi bezpeky budivel'nykh pidpryemstv* [Labour safety as a component of economic security construction companies], *Vyd-vo TOV "MAKLAUT"*, Cherkasy, Ukraine.
5. Otenko, I.P. Ivaschenko, H. A. and Voronkov, D. K. (2012), *Ekonomichna bezpeka pidpryemstva* [Economic security of enterprise], *KhNEU*, Kharkiv, Ukraine.
6. Korobchynskiy, A. L. (2009), "Methods of forming the system of economic security", *Aktual'nye problemy ekonomyky*, vol. 4 (94), pp. 41—45.
7. Kushniruk, A.O. (2012), "Formation of the economic efficiency of the construction firm as a base to ensure its economic security", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 68, pp. 188—194. *Стаття надійшла до редакції 23.06.2015 р.*